

ULOGA ŽENE KAO MAJKE

Ružica Savić¹³⁵

Master socijalnog rada

Dipl. profesor specijalne edukacije i rehabilitacije

Dipl. logoped

Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama Modriča

Apstrakt: Različiti historijski periodi i razvoj društva doprinijeli su stvaranju novih uloga žene. Savremeno doba i globalizacija doprinijeli su borbi žena za prava i učešće u svim društvenim procesima, što je uslovalo nove uloge – obrazovanu ženu i radnu ulogu. Međutim, gledano kroz sve historijske periode žena je uvijek imala uloge koje su je povezivale sa porodicom, a to su uloge kćerke, sestre, supruge i majke. Od najstarijih perioda razvoja civilizacije žena je imala ulogu da se stara o djeci i da bude čuvar porodice. Začetom i rađanjem djeteta dobija novu ulogu – ulogu majke. Uloga majke ogleda se u brizi i njezi djeteta, te stvaranju veze između djeteta i ostalih članova porodice i spoljašnjeg svijeta. Cilj ovog rada je da prikazemo ulogu žene kao majke i međusobni uticaj ostalih ženinih uloga na ulogu majke.

Ključne riječi: društvo, porodica, majka, djeca, uloga

Uvod

Porodica je najtrajnija i najstarija, ali i promjenjiva primarna društvena grupa koja je zasnovana na bioseksualnim, bioreproduktivnim, biosocijalnim, biozaštitnim i socioekonomskim vezama muža i žene i njihove djece. Članovi porodice su povezani krvnim, srodničkim ili bračnim vezama (Rajčević, 2020). Uporedo promjenama u društvu događaju se i promjene u porodici, mijenja se veličina i struktura porodice, načini u izvršavanju porodičnih funkcija, odnosno porodice prema okolini u kojoj živi i okoline prema porodici (Zloković, Zovko, 2020).

U prošlom vijeku podjela uloga u porodici je pretrpjela promjene, naročito nakon ulaska žene na tržište rada, ženinih finansijskim doprinosom, te činjenicom da žena sve manje vremena provodi u porodici i vlastitom domaćinstvu. Promjene koje su nastale naročito su uticale na ženine uloge, odnosno na ulogu žene kao supruge, ulogu žene kao majke, poštivanje žene pri donošenju odluka, te donošenju odluke o razvodu i pravu na zaštitu (Rosić, Zloković, 2002).

Uloga majke u savremenom društvu doživjela je niz promjena. Savremena majka danas može imati niz uloga istovremeno. Odnosno, savremena žena danas istovremeno može biti majka, supruga, domaćica, zaposlena žena, kreativna osoba, istraživačica, sportistkinja koja je sposobna da postigne visoke rezultate u svojoj karijeri (Macuh, Goriup, 2014). Međutim, ono što zasigurno možemo reći jeste da se primarna osobina ženine uloge kao majke kroz istoriju nije mijenjala. Majčinska praksa proizilazi iz neodgodivih djetetovih potreba i obuhvata ne samo znanja i vještine brige i njege djeteta, nego i uspostavljanje emocionalnog odnosa sa djetetom koji je neophodan za razvoj djetetovih osjećaja sigurnosti i buduće kognitivne i socijalne kompetencije (Ruddick, 1980, vidi u Čudina-Obradović, Obradović, 2002).

¹³⁵ stojanovicruzica7@gmail.com

Položaj žene kroz historiju

Posmatrajući ulogu žene kroz historiju, položaji i prava žena su se mijenjali zajedno sa promjenama u okolini i društvenim napretkom. Nekada u prošlosti žene su bile u potpunosti podređene muškarcima i živjele su kao robovi čiji je jedini zadatak bio rađanje djece i stvaranje potomstva muškarcima. Prema ženi se odnosilo kao da je ona vlasništvo muškarca – „glave kuće“ i njene jedine uloge su bile uloge žene, majke i domaćice koja se brinula o porodici. Zasižno možemo reći da žene nisu imale jednaka prava kao muškarci. Njihova jedina i glavna svrha u životu su bili sklapanje braka i osnivanje porodice. Ali, vremenom će doći do promjena u vidu emancipacije i borbe žene za ženska prava. Sa razvojem društva, razvijali su se i nastajali novi oblici porodice što je za sobom povuklo i nastajanje novih uloga žena. Vremenom su se žene uspjele izboriti za ravnopravnost i jednakost žene i muškaraca. Danas se žene doživljavaju drugačije, one su snažne, zaposlene majke i jednake muškarcima, te uspješno usklađuju svoje obaveze unutar porodice (Bukal, 2022).

Društvena uloga žene kroz historiju se mijenjala. Uvijek je postojao specifičan odnos prema ženi kroz historiju i kroz sve forme organizacije ljudskog društva. U lovačko-sakupljačkom društvu žene su imale bitnu ulogu, bile su privilegovane od strane muškaraca. Ovaj period u razvoju društva naziva se matrijarhat. Međutim, usljed dolazaka nomadskih naroda koji napuštaju svoja prebivališta i odlaze da osvajaju zemlje u ratovima dolazi do slabljenja uloge žene i jačanja uloge muškarca koji dobijaju na značaju kao ratnici koji osvajaju ili brane svoj tribalni poredak. Smatra se da žene gube na značaju i pojavom privatne svojine kada se društva počinju transformirati iz matrijahata u patrijarhat (Ibišević, 2018).

U robovlasničkom sistemu važnost se usmjerava ka statusu slobodnog člana društva, bez obzira da li gledamo na potčinjenost jedne klase drugoj ili na položaj žene. Položaj roba je bio težak, ali je izrazitije pogađao ženu jer je pored radne snage, žena služila za produkciju potomstva, te za sve vrste uživanja i prohtjeva gospodara kome pripada (Jovović, 1981, prema Račić, 2023, str. 110). Ništa značajno se nije promijenilo ni u toku stvaranja demokratije u Atini, jer je ista bila dozvoljena i data slobodnim muškarcima. Žena je bila pokorna mužu i njena jedina uloga je bilo rađanje nasljednika mužu i ratnika državi. U Germanskim porodicama, takođe, vladao je patrijarhat. Žena je kupovana od njenih roditelja, a muž je upravljao njenim životom. Lišavanje života žene moguće je bilo jedino uz saglasnost plemićkog starješine. Međutim i pored ovoga, Germani su na žene gledali sa velikim poštovanjem. Žene su, za njih, imale posebne magijske moći, bodrile su muškarce u pripremama za boj, a nerijetko su se i same pridruživale muškarcima u boju (Račić, 2023).

Položaj žene u srednjem vijeku isključivo je određen njenom ulogom u porodici i preko te uloge žene zauzimaju svoje mjesto u društvu. Pod uticajem hrišćanske doktrine položaj žene se donekle popravio jer su žene dobile pravo odlučivanja o nekim bračnim pitanjima. Na osnovu toga žena je dobila na ugledu u bračnoj zajednici. Za žene su važila vrlo stroga pravila ponašanja. Plemićke žene su živjele odvojeno, jer se smatralo da doticaj sa svakakvim ljudima može da ukalja njihovu čast. U kući i porodici, žena je imala vlastita ovlaštenja i autoritet nad domaćinstvom, djecom i poslugom. U tom smislu, žena je bila nezavisna od muža i uviđa se da je imala svoje odgovornosti. Kako su u to vrijeme u Dalmaciji muževi često putovali zbog trgovine, uticaj žene u kući je rastao. Ona je bila čuvar kuće i porodice. Izvan kuće, njihove posjete su bile ograničene na posjete rođacima i crkvi. Takođe, žene su bile zadužene da se brinu za bolesne. Čitati i pisati su mogle jedino naučiti od svojih očeva, a smatra se da je veoma mali broj žena u to vrijeme bio pismen. A, djevojke su se podučavale brizi o porodici i domu i vrlo mlade su se udavale (Vađunec, 2009).

Razvoj industrije doprinio je razvoju i mijenjanju društva. Došlo je do promjene u organizaciji porodice, a samim tim se promijenio i položaj žene. Stvoren je kapitalistički oblik društvenog uređenja, te se sistem porodičnih odnosa sveo na sticanje materijalnog dobra. Međutim i dalje nije postojalo pravo žena na glasanje, javno istupanje i samostalno raspolaganje imovinom. Zalaganjem za prava žena iznjedrilo je prve feminističke pokrete. Žene su postale vidljivije na društvenoj sceni. Međutim, u zavisnosti od društvenog sloja kojem je pripadala drugačiji je bio i položaj žene. Žene kapitalista su zavisile od muževa i bile vezane za brigu o djeci, žene proleterijata su zajedno sa svojim muževima bile hranitelji porodice i radna snaga koja je znatno doprinosila materijalnoj stabilnosti porodice. Odlaskom 19. vijeka i stupanjem na scenu 20. vijeka, tačnije već dvadesetih godina u većini evropskih i američkih zemalja žena dobija pravo glasa, ali se ništa značajnije nije desilo jer su žene

glasale na osnovu mišljenja svojih muževa. Vrlo malo žena je bilo politički aktivno. Danas je situacija drugačija, doneseno je niz akata kojim se uređuju prava žena, žene su društveno i politički aktivne, nalaze se na čelu država i možemo reći da je ravnopravni član društva (Račić, 2023).

Porodica – osnovna ćelija društva

Porodicu možemo posmatrati kao najrepresntativniji primjer društvene zajednice. Porodica je društvena zajednica primarnog tipa i od velike je važnosti za cjelokupno postojanje ljudskog bića, jer doprinosi njegovoj socijalizaciji, ali najprije izgradnji socio-psihološki stabilne ličnosti čovjeka kroz intenzivne, intimne i krvno utemeljene porodične odnose. Porodica je i elementarna društvena zajednica koja se održava na temelju zajedničkih ciljeva, vrijednosti, organizacione strukture i odnosa među članovima (Slijepčević, 2020).

Takođe, porodica se može odrediti i kao homogena i čvrsta zajednica u kojoj se ljudski odnosi zasnivaju na ljubavi, poštovanju i ravnopravnosti njenih članova. Socijalizacija najmlađih članova porodice je njena osnovna funkcija. Porodica je i primarna društvena zajednica, kako je već rečeno, koja se zasniva na bioproduktivnim, bioseksualnim, biosocijalnim, sociozaštitnim i socioekonomskim vezama muža i žene, njihove rođene i adaptirane djece, koji su međusobno povezani brakom, srodstvom ili udruženi radi lakšeg zadovoljavanja raznovrsnih potreba ličnosti, porodice i društva (Buvač, 2020). Ono što porodicu razlikuje od drugih društvenih zajednica jeste briga za djecu i njihova socijalizacija. Roditeljstvo se može posmatrati kao složen skup socijalnih stavova, očekivanja i ciljeva, različitih praksi u kojima dolazi do spoja bio-socijalnog aspekta ljudske prokreacije i socio-kulturnih aspekata brige, vaspitanja i staranja za nove generacije, te socio-psihološku identifikaciju ličnosti u odrastanju sa starijim roditeljskim uzorima (Milić, 2001, prema Košarac, 2020, str. 278).

Autor Vidanović (2009) navodi da funkcionalnost porodice zavisi od ostvarivanja aspekata zajedničkog života porodice, odnosno funkcija porodice poput:

- Porodica ima funkciju obezbjeđivanja zaštite i egzistencijalne sigurnosti svojih članova. Potrebno je da porodica bude unutar sebe stabilna i integrisana, kao i integrisana u šire socijalne odnose;
- Porodica mora da neguje takve međusobne odnose među svojim članovima kako bi mogla podsticati razvoj individualnosti i autonomije svakog svog člana;
- Porodica treba da se vodi realističnim ciljevima, kako bi svakom svom članu obezbijedila izgradnju adekvatnih sistema vrijednosti;
- Porodica je u obavezi da obezbijedi uslove za optimalan razvoj djece;
- Briga za djecu i vaspitanje treba da budu zajednička i da roditelji zajedno rade na tom planu, uz razvoj tolerancije za različite stavove;
- Porodica mora da razvija uopšteno toleranciju međusobnih razlika i eventualnih nezrelih potreba, uz stalno podsticanje razvoja autonomije i samostalnosti svojih članova.

Proces globalizacije, danas, veoma utiče na porodicu. Savremeno društvo sve više želi da neposrednije utiče na porodicu, a taj uticaj se ne ogleda u uvažavanju kulturnih posebnosti porodice i njene autonomnosti u izboru praksi, što uključuje i roditeljske prakse. Društvo, ustvari, želi da reguliše sve porodične procese pravnim normama stvorenim prema određenim ideološkim slikama. Stoga, promjene u savremenoj porodici mogu se posmatrati kao proizvod društvenih promjena na globalnom planu (Trifunović, 2023). Kada posmatramo tradicionalnu porodicu bračni par je bio samo jedan od dijelova porodičnog sistema, danas se bračni par stavlja u središte porodičnog života i predstavlja suštinu gdje se težište pomijera sa roditeljstva na partnerstvo (Bidens, 2005, prema Trifunović, 2023, str. 309). U savremenoj porodici dolazi do približavanja uloge oca i majke i stvaranja partnerskog odnosa između njih kao i partnerskog odnosa između roditelja i djece. Danas se teži ka ujedinjavanju i ravnopravnosti uloge oca i majke u odgajanju djeteta, jer se smatra da su majka i otac podjednako važni za djetetov razvoj. U tradicionalnoj porodici se smatralo da je uloga majke važnija od uloge oca za odgajanje i vaspitanje djece. Pod uticajem promjena u porodici i zaposlenjem majke izvan kuće dolazi do promjena i na polju očinstva, koje dobija nove odlike i dimenzije (Trifunović, 2023).

Autor Vukoje (2012) navodi nekoliko funkcija savremene porodice:

1. Reproductivna funkcija – Obilježije savremene porodice je slab natalitet i smanjen mortalitet. Savremena porodica ima manje članova, a često susrećemo porodicu sa jednim djetetom.

Razlog za rađanje samo jednog djeteta je obezbjeđenje boljih uslova za život jednom djetetu. Nadalje, uzrok ovoj pojavi je nizak životni standard, neriješeno stambeno pitanje, visoke cijene itd.

2. Ekonomska funkcija – Posmatrajaću sa ekonomske strane savremena porodica nije zajednica proizvođača, već potrošačka zajednica. Savremena porodica se vodi idealom znanja i stručnog obrazovanja, a ne idealom sticanja imanja. U savremenoj porodici svaki član privređuje i time postiže sve veću samostalnost. Međutim, sa druge strane, rastom prihoda porodice, rastu i rashodi u vidu stanarine, komunalnih usluga, ishrane, odjeće, kulturnih potreba itd. U ovom sistemu država je garant zdravstvene, socijalne i penzijsko-invalidske zaštite.
3. Funkcija zadovoljavanja polnog nagona i emotivna funkcija – U braku supružnici zadovoljavaju najintimnije želje i imaju potpunu individualnost. Brak se zaključuje iz ljubavi, a dijete se ne posmatra kao sredstvo za produženje porodice i očuvanje imovine, nego je ono centar svih dešavanja u njoj.
4. Funkcija pružanja zaštite – U savremenoj porodici pružanje zaštite ogleda se u pružanju biološke zaštite (čuvanje i podizanje djece), moralne zaštite (ogleda se kroz podršku, pomaganje i porodičnu solidarnost), pravnu zaštitu (zastupanje) i ekonomsku zaštitu (izdržavanje). Sve ove funkcije prvenstveno treba da pruža porodica pa tek onda država.
5. Funkcija zabave i razonode – Ogleda se kroz potrebu za rekreacijom koja se ispoljava kroz organizovanje godišnjih i nedeljnih odmora, sportskih aktivnosti i izleta.
6. Vaspitno-obrazovna funkcija – Kada posmatramo vaspitnu funkciju velika je uloga porodice, jer djeca od roditelja usvajaju pogled na svijet, način života i odnose u porodici. Ponašanje djece možemo posmatrati kao proizvod ponašanja roditelja. Sa druge strane, uloga roditelja kod obrazovne funkcije je sužena, jer je obrazovanje djece prepušteno različitim nivoima školskog sistema.

Porodica je oduvijek postojala kao društvena tvorevina i u svim društvima je bila podsticana i smatrana poželjnom, jer govoto svaki čovjek dobar dio svog života provede u okviru neke porodice, odnosno u porodici u kojoj je rođen ili koju se sam zasnovao. Porodica je posrednik između društva i pojedinaca i u kojoj se zadovoljava veći dio potreba i vrši više funkcija od bilo koje druge grupe. Međutim, kako se dešavaju promjene u društvu, tako se dešavaju i promjene u porodici. Mijenja se veličina porodice, uloge, struktura i sadržaji u porodici. Za porodicu možemo reći da je to kompleksna grupa za skupom značajnih funkcija, a koja se mijenjala kroz istoriju i koja se i sada mijenja kako u odnosu na društvo, a tako i u odnosu na pojedince (Minić, Kompirović, 2014).

Uloga žene kao majke i uticaj ostalih uloga na ulogu majke

Dijete se rađa i svoj dolazak objavljuje svojim prvi neartikulisanim i snažnim krikom. Ono na taj način svom okruženju daje do znanja da od sada i ono postoji. Dijete je postalo član porodice, kćerka ili sin roditelja, sestra ili brat. Postalo je i novi član društvene zajednice kojoj pripada. Iako je bespomoćno, dijete želi da bude prihvaćeno, voljeno i da bude punopravni član porodice. A, kako će biti prihvaćeno, da li sa radošću i tugom, da li će biti okruženo toplinom i nježnošću ili hladnoćom i nemarnošću i da li je voljeno ili ne zavisi od uže porodice, odnosno roditelja i u značajnijoj mjeri od šire porodice (Pejić, 2002).

Veza između majke i djeteta ne počinje rođenjem djeteta. Veza se ostvaruje dok je dijete još u majčinom stomaku. Vrijeme koje majka odvaja da bi se povezala sa svojim djetetom doprinosi sve većem uživanju u trudnoći i pripremi za ulogu majke. Najintenzivnije povezivanje majke i djeteta događa se u trećem tromjesečju trudnoće kada beba može da prepozna majčin glas. Ukoliko se majka odmara nakon napornog dana i beba se odmara i nastaje povezivanje između njih. Usporava se rad srca, disanje postaje dublje, te krv koja je bogatija kiseonikom stiže putem posteljice do djeteta. Istovremeno se povećava nivo hormona oksitocina koji pomaže majci da se osjeća voljenom i optimističnom u odnosu na trudnoću, rađanje i majčinstvo. Kako je važno povezivanje majke i djeteta tokom trudnoće, veoma je važno i povezivanje majke i djeteta nakon rođenja u prvim satima, kroz dodir kože i dojenje (Gabud, 2013).

Materinstvo je primarna uloga žene u porodici. Žene su biološko-fiziološko-polnom predoređenošću stvorene za ulogu majke, jer nose dijete u svojoj utrobi, rađaju dijete i brinu se za

njegovo elementarno održanje, ukoliko ga doje, a zatim se brinu i za njegovo ukupno vaspitanje. Kako je biološki vezano za ženu, materinstvo je proglašeno za univerzalnu žensku društvenu ulogu kojom je žena trajno vezana za porodicu (Milić, 2001).

Majčinstvo je period u ženinom životu koji počinje u trenutku kada se oplođena jajna ćelija počne razvijati u novi organizam. U tom trenutku počinje prva i osnovna funkcija majke, a to je da u svom tijelu štiti biće koje je još nesposobno za samostalan život, te da ga hrani sastojcima iz svog tijela omogućavajući mu zdrav i pravilan razvoj (Košiček, 1990).

Proces socijalizacije djeteta počinje od samog rođenja i odvija se pod uticajem uloga u porodici i odnosa roditelja. Dijete koje je prije rođenja boravilo u zaštićenoj okolini majčinog stomaka, sada se nalazi u nečemu nepoznatom i jedino može da opstane u jedinstvu sa majkom koja ga hrani i njeguje. Rani odnos majka-dijete, odnosno dijadni odnos je od neprocjenjivog značaja za kasniji razvoj ličnosti djeteta. Odnosno, zajednica majka-dijete predstavlja prvu socijalnu zajednicu u razvoju čovjeka. Da bi majka mogla da se stara od svom novorođenčetu i da bude dovoljno senzitivna neophodno je da bude u posebnom emocionalnom stanju koje se naziva „primarna majčina preokupiranost“. U ovom stanju majka je dovoljno sposobna da čuje i prepozna potrebe svog djeteta i da ih zadovolji. Pored majčine preokupiranosti važna je i majčina podrška ili holding. Holding podrazumijeva ne samo majčinu empatiju sa emocionalne potrebe djeteta, nego i fizičku zaštitu i njegu djeteta (Vidanović, Kolar, 2003).

Uloga majke i njeno prisustvo u životu djece su nemjrljivi. Majka je djetetu ne samo biološki roditelj, nego i prva učiteljica i vodič kroz nepoznati svijet. Majčine riječi predstavljaju temelje moralnih vrijednosti i životnih principa. Iako je važno da se briga od djetetu podijeli sa ocem, majčin moralni i vaspitni svijet biva duboko usađen u djetetovo srce i um. Moralne pouke majke nisu samo ograničene na period djetinjstva djeteta, već se proširuju i na period odrastanja i adolescencije, kada mladi formiraju svoj identitet i suočavaju se različitim trenucima. Baš tada uloga majke je vodilja na putu kojim dijete korača. Veoma je važna uloga majke u formiranju ličnosti djeteta, majka je duhovni vodič, brine se o moralnom i mentalnom razvoju svog djeteta. Majka nema samo zadatak da prenese znanja, nego i da utiče na oblikovanje karaktera i stvaranje harmonije između fizičkog, intelektualnog i moralnog života djeteta (Jurić, 2012, vidi u Laković, 2024, str. 50).

Kada govorimo o ulozi majke i odnosu majke i djeteta važno je spomenuti i ranu afektivnu vezanost. Ovaj termin se odnosi na stvaranje emocionalne veze između majke i djeteta. Važno je reći i da su roditelji najčešće od prvi dana rođenja djeteta afektivno vezani za dijete, dok je djetetu potrebno vrijeme da stvori afektivnu povezanost sa svojim roditeljima. Razvoj afektivne vezanosti se odvija u nekoliko faza. Prva faza se javlja od rođenja do šeste nedjelje života djeteta kada dijete nije naročito društveno. Druga faza se javlja od šeste nedjelje do šestog-sedmog mjeseca kada dijete pokazuje da uživa u društvu odraslih. Treća faza traje od sedmog do devetog mjeseca kada dijete počinje pokazivati negodovanje kada njegova majka nije prisutna i možemo reći da je dijete stvorilo specifičnu afektivnu vezanost za majku. Već nakon nekoliko nedjelja nakon stvaranja sigurne afektivne vezanosti za majku dijete će je početi stvarati i ostvariti i sa drugim osobama iz njegove okoline – ocem, bratom, sestrom, babom ili djedom (Žiropađa, Miočinović, 2012).

Za majčinstvo, takođe možemo reći da je jedan od ključnih aspekata ženskog identiteta na individualnom i socijalnom nivou (Srđić Srebro, 2014, vidi u Vrcelj, 2019, str. 111). Majčinstvo možemo posmatrati i kao ključni kriterijum polne podjele rada, jer uloga majke kod žena značajno utiče na ideologiju o ženama, na reprodukciju polne nejednakosti, te na život žena. Ovako posmatrana uloga žene dovodi do rodne nejednakosti koja je kulturološki izazvana, a nije rezultat prirode (Chodorow, 1979, vidi u Vrcelj, 2019, str. 111).

Porodica je oduvijek bila povezana sa društvenim, privrednim, kulturnim i drugim istorijskim tekovinama. U posljednjih 50 godina došlo je do povećanja broja žena na tržištu rada, a dvohraniteljske porodice dolaze na prvo mjesto u razvijenim zemljama (Vuković, 2016). Odnosno, već u drugoj polovini dvadesetog vijeka dolazi do krize tradicionalnog modela porodice, u kojoj je žena imala ulogu čuvanja domaćinstva i članova, zbog intenzivnih društvenih promjena u koje spadaju i razvoj uslužnih djelatnosti i veća zaposlenost žena (Pfau-Effinger, 1994, vidi u Leutar, 2002, str. 1160). Veliki broj žena iz ovakvih porodica ima problem sa usklađivanjem poslovnih i porodičnih obaveza, što se posebno odnosi na brigu o djeci. Na osnovu ovoga možemo reći da žena ima dvostruku ulogu u savremenoj porodici. Konačno, možemo reći i da se status žene u društvu promijenio, ali i da

su njen status i uloga u porodici ostali nepromijenjeni, odnosno njena briga za porodicu, djecu i teret kućnih poslova su ostali isti kao i kada je bila vezana samo za kuću (Vuković, 2016).

Kako je već rečeno, žena paralelno može obavljati više poslova i imati više uloga. Žena može obavljati dva tipa posla, odnosno nevidljivi i neplaćeni posao u porodici (rađanje, poslovi u domaćinstvu, briga za članove porodice itd.) i plaćeni posao izvan porodice. Neplaćeni posao žene rijetko će doprinijeti samopotvrđivanju, društvenom priznanju ili mogućnosti napredovanja u profesionalnom smislu (Šikić, Mićanović, 2001, vidi u Lukaš, Puhanić, 2020, str. 299).

Sa druge strane, nezaposlene majke, majke koje su svoju ulogu posvetile porodici, mogu više vremena posvetiti svojoj djeci, kuvanju, čišćenju i ovaljajući razne poslove koje doprinose razvoju domaćinstva. Majke koje su zaposlene, manje vremena provode sa djecom, ali je često to vrijeme koje su provele sa djecom kvalitetnije provedeno, kroz aktivnosti čitanja djeci, pomoći pri obaljanju domaćih zadataka, igranju sa djecom itd. (Hsin, Felfe, 2014, vidi u Lukaš, Puhanić, 2020, str. 299).

Danas u mnogim zemljama imamo sliku jednakosti i i ravnopravnosti žena i muškaraca. Danas mnoge žene biraju najprije da se ostvare u profesionalnoj ulozi, a tek onda da zasnuju porodicu. Nekadašnju ekonomsku zavisnost o očevima i muževima su zamijenile za nezavisnost zaposlene žene. Međutim, kao i sve i ovdje imamo u drugu stranu medalje. Naime, sve veća nezavisnost žene i sve veća prava i slobode dovele su do neprestanog balansiranja savremene žene između postizanja uloge dobre domaćice i majke i uloge zaposlene žene sa uspješnom karijerom i napredovanjem na profesionalnom planu. Ovaj zadatak žene nije ni malo lagan, ali nije ni nedostižan. Zbog toga, danas imamo žene koje su sve više izložene stresu i opterećene uspjehom u svim ulogama koje imaju na svojim plećima (Cvitković, 2024).

Pored uloge majke i profesionalne uloge žene, žena ima i ulogu supruge. Ulogu supruge žena stiče ulaskom u brak. Prema Porodičnom zakonu Republike Srpske član 4. stav 1. i stav 2. („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 17/23, 27/24, 20/25) „brak je zakonom uređena zajednica života žene i muškarca. Brak se zasniva na slobodnoj odluci muškarca i žene da zaključe brak, na ravnopravnosti bračnih supružnika, međusobnom poštovanju i uzajamnom pomaganju“.

U braku svaki bračni partner ima pravo i treba da ima mogućnost da se razvija na ličnom nivou, ima pravo na zrelo ponašanje, društvo koje jedan partner treba pružiti drugom partneru, samostalnost, te poštenu podjelu porodičnih prihoda (Stevanović, 2000). Ukoliko su bračni partneri postali roditelji, pored uloge majke za razvoj djece i sigurnost majke važna je i uloga oca. Uloga oca je različita od uloge majke i ogleda se u emocionalnoj podršci trudnoj majci, takođe, ogleda se u emocionalnoj podršci majci pri porodu, zatim pri njezi djeteta tokom kupanja, povijanja itd, te podsticanja separacije djeteta iz simbiotskog jedinstva sa majkom. Kada otac učestvuje u njezi djeteta dijete stiče osnovno povjerenje u dijete. Uloga oca je naročito važna za vaspitanje djeteta u periodu između treće i pete godine života djeteta. Poslije primarne identifikacije sa majkom, djeca oba pola počinju da se identifikuju sa ocem, čija je uloga ključna za razvoj dječaka. Figura oca u razvoj djece donosi princip realnosti u mentalnom funkcionisanju, umjesto principa zadovoljstva. Do dobre i pozitivne identifikacije sa ocem dolazi ukoliko je otac emocionalno, intelektualno i socijalno zreo i u tom slučaju dijete će prihvatiti očeve socijalno poželjne osobine (Vidanović, Kolar, 2003).

Autor Adler (1989) nam govori da pored svih roditeljskih dužnosti, neke dužnosti pripadaju samo majka. Majka ima primarnu dužnost da uspostavi vezu sa svojim djetetom, a kada to uradi na ispravan način, njena druga zadaća je da djetetov interes proširi na oca, zatim cjelokupnu okolinu, odnosno braću, sestre, baku, djeda, prijatelje, rođake i druge ljude. Majka mora razumno pristupiti svim tim vezama i ne posvećivati pažnju svakoj posebno, nego svim vezama združeno. Međutim, ako se vratimo na uloge žena u savremenom svijetu, možemo reći da se ženin položaj u društvu promijenio i učestovanje na tržištu rada povećalo, ipak u porodici pri podjeli rada i uloga između bračnih partnera nije došlo do značajnijih promjena. Savremena žena zbog rodnihih stereotipa i dalje preuzima na sebe brigu o domaćinstvu i djeci, uz poslove na profesionalnom planu. Žene često moraju balansirati kako bi postigle optimalan uspjeh na području svih uloga koje ostvaruje, što nije ni malo lagan posao za ženu (Cvitković, 2024).

Zaključak

Uloga žene kao majke oduvijek je bila temelj porodičnog i društvenog života. Gledano kroz istoriju, položaj žene se mijenjao. Uloga žene je prošla put promjena od isključivo uloge domaćice i majke u tradicionalnom društvu, preko borbe za vlastita prava i ravnopravnost, do današnje kompleksne figure koja nosi niz uloga – porodičnih, profesionalnih i društvenih. Međutim, majčinstvo uvijek ostaje snažna i oblikujuća komponenta ženskog identiteta.

Savremena žena i majka danas se suočavaju sa nizom izazova poput uspostavljanja balansa između porodičnog i profesionalnog života, suočavanja sa društvenim promjenama i očekivanjima i društvenim promjenama koje su uticale majčinstvo. Ovakva slika današnjice ukazuje na veću potrebu za podrškom majkama kako bi mogle ostvariti svoje potencijale na svim životnim poljima.

Međutim, ukoliko sagledamo samo ulogu žene kao majke, možemo reći da majka ima nezamjenjivu i jedinstvenu ulogu u fizičkom, emocionalnom, moralnom i emocionalnom razvoju djeteta. Majka kroz svakodnevnu njegu, brigu, podršku i ljubav prema djetetu utiče na razvoj djeteta i stvara temelje djetetovih vrijednosti i pomaže u stvaranju djetetovih odnosa sa okolinom.

Literatura

1. Adler, A. (1989). *Smisao života*. Novi Sad: Matica srpska.
2. Bukal, A. (2022). *Uloga žene u obitelji: nekada i sad*, završni rad. Zagreb: Fakultet hrvatskih studija.
3. Buvač, M. (2020). Društvo i porodica – istorijska povezanost i međusobna uslovljenost. U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Pravo na zdravlje i obrazovanje – univerzalna ljudska prava* (str. 220-226). Banja Luka: Centar modernih znanja.
4. Cvitković, V. (2024). Položaj žene u društvu nekada i danas. *Marsonia: Journal of social and humanities research*, Vol 3, br. 1, str. 173-179.
5. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2002). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, Vol 10, br. 1, str. 45-68.
6. Galub, A. (2013). Bonding. *SG/NJ*, Vol 18, str. 37-40.
7. Ibišević, L. (2018). *Sociokonstruktivistička interpretacija društvene uloge žene u bosanskohercegovačkom društvu*, završni rad. Sarajevo: Filozofski rad.
8. Košarac, B. (2020). Porodični vrednosni sistem mladih u Republici Srpskoj. U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Pravo na zdravlje i obrazovanje – univerzalna ljudska prava* (str. 277-285). Banja Luka: Centar modernih znanja.
9. Košiček, M. (1990). *Antiroditelj*. Sarajevo: Svjetlost.
10. Laković, M. (2024). *Roditeljstvo u savremenoj porodici: iskustva i izazovi*, magistarski rad. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
11. Leutar, Z. (2002). Žena između svijeta rada i obitelji. *Društvena istraživanja Zagreb*, Vol 13, br. 6(74), str. 1159-1177.
12. Lukaš, M., Puhanić, L. (2020). Suvremene uloge žene u obitelji iz perspektive studenata istočne Hrvatske. *Nova prisutnost*, Vol 18(2), str. 295-310.
13. Macuh, B., Goriup, J. (2014). Društvena uloga majke nakon prestanka bračnih i vanbračnih veza. *Sociološki diskurs*, Vol 4, br. 7, str. 5-20.
14. Milić, A. (2001). *Sociologija porodice*. Begorad: Čigoja štampa.
15. Minić, Lj. V., Kompirović, T. (2014). Funkcije i problemi savremene porodice u vaspitanju dece ranog uzrasta. *Zbornik radova učiteljskog fakultet* 8, str. 27-40.
16. Pejić, R. (2002). *Uloga roditelja i njihov odnos prema djetetu*. Istočno Sarajevo: Filozofski fakultet.
17. Porodični zakon Republike Srpske. („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 17/23, 27/24, 20/25). Na sajtu: <https://www.paragraf.ba/propisi/republika-srpska/porodicni-zakon.html> Očitano: 28. 04. 2025.

18. Račić, A. (2023). Položaj žene kroz istoriju u porodici/društvu. *Megatrend revija*, Vol 20, br. 1, str. 107-120.
19. Rajčević, P. (2020). Porodično vaspitanje i izazovi novog doba. . U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Porodica i savremeno društvo – izazovi i perspektive* (str. 102-109). Banja Luka: Centar modernih znanja.
20. Rosić, V., Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Grafrade.
21. Slijepčević, D. (2020). Opšta teorijska razmatranja međugeneracijskih odnosa u savremenoj porodici. U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Porodica i savremeno društvo – izazovi i perspektive* (str. 194-203). Banja Luka: Centar modernih znanja.
22. Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske Toplice: Tonimir.
23. Trifunović, V. S. (2023). Roditeljstvo u savremenom društvu. U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Pravo na zdravlje i obrazovanje – univerzalna ljudska prava* (str. 308-316). Banja Luka: Centar modernih znanja.
24. Vađunec, I. (2009). Položaj žene u srednjem vijeku na hrvatskim prostorima. *Pro tempore*, br. 6/7, str. 49-73.
25. Vidanović, I., Kolar, D. (2003). *Mentalna higijena*. Sremčica Linea.
26. Vrcelj, S. (2019). Majčinstvo – podloga familijarizacije odgojno-obrazovnih ustanova. *JAH*, Vol 10/1, br. 19, str. 109-128.
27. Vukoje, J. (2012). Osnovne funkcije savremene porodice. *Naučni časopis Svarog*, br. 4, str. 137-144.
28. Vuković, T. (2016). Dvostruka uloga žena u suvremenoj obitelji: stavovi studenata Sveučilišta u Zadru. *Acta ladertina*, Vol 13/2, str. 189-208.
29. Žiropađa, Lj., Miočinović, Lj. (2012). *Razvojna psihologija*. Beograd: Čigoja štampa.
30. Zloković, J., Zovko, A. (2020). Osnaživanje obitelji i pozitivni međugeneracijski odnosi – socijalno-pedagoški mit ili socijalno bogatstvo. U: Macanović, N., Petrović, J., Jovanić, G. (ured.), *Porodica i savremeno društvo – izazovi i perspektive* (str. 93-101). Banja Luka: Centar modernih znanja.

THE ROLE OF WOMEN AS MOTHERS

Summary

Various historical periods and the evolution of society have contributed to the formation of new roles for women. The modern era and globalization have supported women's struggles for rights and participation in all social processes, resulting in new roles - such as the educated woman and the working woman. However, throughout all historical periods, women have consistently held roles closely tied to the family, including those of daughter, sister, wife, and mother. Since the earliest stages of civilization, women have been responsible for caring for children and serving as the guardians of the family. With conception and childbirth, a woman assumes a new role - that of a mother. The role of the mother is reflected in the care and nurturing of the child, as well as in creating connections between the child, other family members, and the outside world. The aim of this paper is to explore the role of women as mothers and the mutual influence of their other social roles on the maternal role.

Key words: society, family, mother, children, role